

PAVEL ČÍŽEK

JAK VIDÍM NÁŠ KRAJ

STAROSTOVÉ

**STARÁME SE
O LIDI**

PODPORUJÍ ZELENÍ

1. kapitola

HISTORIE

Fascinující historie Plzeňského kraje je pomalu objevována z archeologických nálezů.

Je neuvěřitelné, jak často nevědomě navazujeme na dávné předky, jak jdeme v jejich stopách. Pochybujete?

Lidé pronikali do západních Čech podél řek. Pěšiny podél řek. Cesty. Osady v blízkosti pramenišť. Již v pravěku se cestovalo od východu na západ. Již tehdy byly překonávány hraniční hory. V Českém lese, na Šumavě. Už tenkrát směřovaly cesty na sever k Ohři a na jih k Otavě. Západní Čechy již tehdy fascinovaly hvězdicí řek. Severně Střela, jižně Mže, Radbuza, Úhlava, Úslava a nakonec Berounka. To magické místo soutoku...

A blízko něj pozdější srdce kraje – stará Plzeň. A pak nová Plzeň.

Kolem dokola západních Čech, dnešního Plzeňského kraje, neprostupné lesy, hory: Slavkovský les, Český les, Šumava, Brdy. Ještě v době bronzové pokrýval západ Čech původní prales. Na horách smrky, jedle, jeřáby, buky. Nížeji duby, habry, olše.

A v pralese byla dobývána půda pro pastviny i pro orbu. Živobyť z půdy podél cest a řek začalo být chráněno opevněnými body a hradišti. Celkem více než dvaceti.



Mohutná zřícenina hradu Radyně – Starý Plzenec, Plzeňsko, Západní Čechy

Raný středověk – 10. století

První historická zmínka o staré Plzni je z roku 976. Některá hradiště se v té době stávají základem hradske soustavy. Jedním z hradišť, hradů je stará Plzeň s románskou rotundou – nejstarší dochovanou stavbou v kraji. Později s kostelem svatého Vavřince, svatého Kříže a dalšími. Postupně hrad Plzeň roste v centrum kraje. Rozvíjí se podobně jako Praha. Pod výšinou s dvorcem, hradem vzniká osídlení po obou březích řeky – malá Praha západních Čech – Plzeň. V 10. století se stará obchodní cesta z Prahy na Plzeň stává hlavní magistrálou spojující Malopolsko a Kyjevskou Rus se západem. V Plzni se dělí cesty na Řezno a Norimberk – Bamberg. Dnes vedeme v té první trase dálnici.



*Rotunda sv. Petra a Pavla
ve Starém Plzenci*

11. a 12. století

je dobou velké změny. Do západních Čech přicházejí kláštery. Dostávají velká území. Přináší nejen duchovní rozvoj, ale i ten materiální. Nové neznámé znalosti, know how. Nové technologie zpracování půdy, obilí, potravin, nové využívání energie vody v mlýnech atd.

V roce 1115 zve král do Kladrub benediktiny ze Zwierfaltenu. V roce 1239 již mají 120 vsí. V roce 1149 zakládají francouzští cisterciáci klášter Plasy. A do Nepomuka přicházejí z bavorského Ebrachu. Počátkem 13. století zakládá Hroznata premonstrátský Chotěšov. Koncem století vzniká poustevnická, později augustiniánská Pivoň. Biskupskými sídly jsou Rokyčany a Horšov. Kláštery přichází s novou architekturou zděných kostelů.

13. století

znamená sídelní revoluci i v západních Čechách. Provinční správa se mění na krajskou, jsou zakládána města. Ve 12. a 13. století vznikají první šlechtické rody. Zakládají je třeba kasteláni královských hradů nebo členové knížecí či královské družiny. A úředníci z celé země. U nás na západě se objevují Drslavici. Z nich snad vznikají Černínové, Švihovští. A také Švambergové – viz hrad Švamberg, čili Krasíkov. Objevují se rody s erbem kančí hlavy, kterým zjednodušeně říkáme Buzici. Z nich se snad vydělují páni z Valdeka a Rožmitálu, Hroznatovci, páni z Velhartic a jiní. Ve 13. století zakládají přemyslovští králové v rychlém sledu velkou většinu českých měst. Místa pro nová města vybírají schopní pověření



Nepomuk
Kostel sv. Jana Nepomuckého

lokátoři. Najdou místo, vyměří náměstí – nejdůležitější část města, kde se konají trhy, vytvoří síť ulic. Budoucím obyvatelům přidělí dle německého práva místa pro domy, obchody na úzkých gotických parcelách. Velmi rychle zde staví nové měšťané domy se sklepy, studnami, sklady. Po příkladu krále zakládají města i kláštery a šlechtické rody. Královským městem je Stříbro, Sušice a samozřejmě Klatovy, Domažlice, Tachov a roku 1294 nová Plzeň. Do konce 13. století je v západních Čechách 31 měst. Města rozvíjí obchod, řemesla. Přichází do nich nové měšťanské řády: minorité do Stříbra, do Žlutic dominikánky, do nové Plzně minorité a dominikáni, do Manětína johanité. Některá města vznikají u starších hradů – Tachov, Přimda, Prácheň, Bor, Domažlice. Nové hrady staví šlechta po celém území kraje.

Do dnešní doby se dochoval v západních Čechách soubor původně románských

kostelů u šlechtických sídel, například Svojsín, Potvorov, Srbsice, Švihov, svatého kříže na Hůrce, Všeruby u Plzně, Zdouň.

Ve 14. století doplňuje ochranu hlavní západní zemské stezky král Karel IV. stavbou hradů Radyně (Carlskrone) a Kašperk (Carlsberg).

Do měst, zejména hornických, je zváno obyvatelstvo z Bavorska. Ve 13. století se silně rozvíjí těžba rud. Zlato se rýžuje na Otavě na Horažďovicku, v povodí Úslavy na Nepomucku, Žinkovsku. Nejbohatší naleziště jsou v Rejštejně a Kašperských Horách. Stříbro se těží ve Střibře, cín ve Slavkovském lese. Měď v Mutěnicích, zpracování rud probíhá v Hrádku a Kolinci.

14. století – doba Lucemburků na českém trůně

Znamená velký rozvoj gotické architektury, zejména kostelní. Ve městech, ve vesnicích, u hradů. Většina kostelů v západních Čechách má alespoň některou svou část gotického původu.

Raný a vrcholný středověk vůbec není od dneška daleko. Naopak, města a vesnice, v nichž žijeme, jsou zhmotnělou myšlenkou jejich zakladatele, investora, lokátora, manažera. On určil náves, zdroj vody, vytýčil domy, přidělil k nim pozemky a pole. V pozdějších staletích to bylo jen zapsáno do zemských desek, do katastru. Chodíme po ulicích, které vyměřil lokátor, do hospod, které založil, na radnice a úřady vzniklé ve středověku. Všechny historické středy měst Plzeňského kraje jsou středověkého původu. Z cest a pěšin té doby se postupně staly silnice 2. a 3. třídy. Tak klikaté jsou proto,



že lidé tehdy chodili pěšky nebo se zvrčím potahem a cesty se snažili vést s co nejmenším stoupáním či klesáním. Většina lesních a polních cest pochází ze středověku. Jdeme-li po nich či jedeme na kole, vidíme stejné pohledy jako ti, co tu šlapali před 600 či 900 lety. Úvozové cesty vytlačila kopyta koní a vozy, žebříňáky našich předků. A prohloubila je tekoucí voda. Dokonce i přes Šumavu a Český les vedou úvozové obchodní stezky, dnes již zarostlé lesem. A to nemluvím o výkopech, výsypkách z dolů, sejpech z rýžování. Brody, mlýny, cesty podél řek, to vše je středověk. A když chceme znát myšlenky a vkus, módu lidí ve středověku, stačí zajít do kteréhokoliv kostelíka. Vidět křížovou klenbu, presbytář, případně fresky, zazděné sanktuárium pro hostie, sedile pro kněze. Zahlédnout vzácnou gotickou sochu, vyslechnout mši, modlitbu či zazpívat

píseň, která zůstala v kancionále i po staletích. Nežijeme ve vzduchoprázdnu. S námi nezačíná svět. Navazujeme a měli bychom navazovat třeba na středověk s úctou k vybudovanému. Ale i s nadšením, invencí, kulturou a tvořivostí. Takovou, jakou měli lidé středověku.

A nejde jen o sídla. Jde i o krajinu. Lesy rostou tam, kde byly skály či neplodná půda, orají se pole, oraná již tehdy. Staletí používání kravského hnoje vytvořilo drahocennou úrodnou půdu. Dodnes je lepší půda v blízkosti vesnic, dvorů, kam se po staletí vozilo více hnojení. Myslíme na to dnes při používání obrovských zemědělských strojů? Myslíme na to, aby tuny zúšlechtěné půdy nesplavovaly přívalové deště do potoků, řek a rybníků?

Středověk vytvořil strukturu krajiny, vesnic, měst, cest i drobných sídel, strukturu, v níž se pohybujeme i dnes.

15. století

Husitské války v jeho první polovině nezasáhly tolik krajinu, ale zpustošily obrovské kulturní dědictví – obrazy, sochy. Mnohá města vyhořela. Mnohé vesnice zanikly. Stejně tak i klášter na Teslíně a klášter u Nepomuka.

Konec 15. století naopak přinesl rozvoj měst, městeček, tvrzí, založil tradici pivovarnictví, znamenal opravu mnoha dvorů, kostelů.

16. století

přineslo renesanci. Města procházela velkou modernizací. Domy se zvětšovaly, spojovaly, objevil se nový nábytek, truhly,

skříně, obrazy. Lidé zjistili, že život může být pohodlnější. Domy se vytápí nejen krby, ale i novými kachlovými kamny. Staví se komíny. Kouř již neobtěžuje v městských obytných domech, v tvrzích. Hrady se částečně mění v nová renesanční křídla. Ale i v dřevěných chalupách rolníků vznikají černé kuchyně a oheň tak nezakuřuje obytnou místnost, která je najednou světlá, a tak se jí říká světnice. Pardon, na Plzeňsku sednice. Renesanční proměna je znát ve všech městech. Kolem náměstí vznikají podloubí. Domy pokrývají sgrafita. Klatovy, Domažlice, Rokycany, Horšovský Týn a jiná bohatá královská města staví honosné radnice. Unikátní jsou ve Střibře, Sušici a především v Plzni. Radnici tu staví italský architekt tak honosně a velkoryse, že slouží potřebám vedení města dodnes. Renesanční přestavbou prochází i kostel v Kralovicích. Renesančními divy jsou v Plzeňském kraji zámek a město Horšovský Týn.



Renesanční maskaron

17. století

Hrůzy třicetileté války, která přichází v 17. století, ukazují sílu nesnášenlivosti, ať má jakoukoliv záminku, v Evropě té doby náboženskou. Jednou probuzené násilí roste. Jde dlouho s armádami. A mnohokrát prochází i západními Čechami. A tak se třeba Poříčí začne psát spálené poprvé po průchodu armády generála Buquoye měsíc před bitvou na Bílé hoře. Plzeň je poprvé dobytá, a to protestantským vojevůdcem Mansfeldem.

17. a 18. století

Barokní poválečná obnova naopak kraji dává ohromný impuls. Velké kláštery, zejména Plasy, Kladruby, prožívají období znovuzrození. Nová poutní místa na místech tradovaných zázraků přitahují zástupy poutníků a vytváří jim zázemí. Např. Klatovy, Přeštice, Nepomuk, Kašperské Hory, Domažlice, Mariánský Týnec, Strašín, Svojsín, blízká Teplá, Chlum svaté Máří, Skoky, Svatá hora u Příbrami a tak dále. Většina gotických kostelů, kostelíků prochází dostavbou, dostává nové věže, bání, zvony, nový interiér. Rostou křížové cesty, kalvárie i Santa casy – svaté chýše například u Sušice. Přestavbou prochází většina zámků. A staví se i zámky nové. Ať už jde o zámky velké, malé či nejmenší, zvané zámečky ovesných baronů. Třeba na Sušicku. Mnoho zámků prošlo později těžkým chátráním, ale mnohé jsou nově obnovovány a tady si každý může zasoutěžit o to, který zámek je v kraji nejohroženější zřícením. A který zámek je v kraji nejhezčí: Manětín, Nebílovy, Kozel, Lukavice, Červené Poříčí, Svojsín, Bor, Hrádek,

Zelená hora. Nebo některý z desítek dalších? Doba do konce 18. století byla dobou kontrastů. Dobou rozvoje zemědělských technik, zvýšení výnosu zemědělství, a tím rozvoje vesnic a velkého nárůstu počtu obyvatel, ale i dobou útlaku, zvýšení daňové povinnosti rolníků – finanční i pracovní – robotní. Docházelo ale konečně i ke zvýšení vzdělanosti. Na všech panstvích vznikají elementární školy s výukou čtení, psaní, počítání a výukou náboženství. A také s výukou uměleckou, duchovní, zejména hudební, pěveckou. Západní Čechy prožívají i rozvoj vyššího školství. Jezuité v Klatovech postavili již dříve mohutné „gymnázium“, které se stává střediskem vzdělanosti. A později, díky svým absolventům, i základnou pro národní obrození. Klatovské gymnázium je tak pramáti všech středních škol Plzeňského kraje. Dnes je středoškolské vzdělání standardem. Plzeňský kraj zřizuje 44 středních škol a je dobré si připomenout jejich prapůvod. Další gymnázia jsou zakládána školskými řády například v Plzni, Domažlicích a jinde. Většina dalších gymnázií a středních odborných škol vzniká v 19. století.

Století 18. znamená v západních Čechách velký zásah do dopravy. Vznikají totiž císařské silnice z důvodů vojenských i obchodních, a to zejména z iniciativy Josefa II. Císařské silnice jsou vyměřovány zcela nově a geodeti je směřují na věže kostelů. Spojují co nejpřímější trasou větší okresní města s Plzní, Prahou, Českými Budějovicemi a stávají se později dnešními silnicemi 1. třídy.

Císařské silnice se paprskovitě sbíhají do Plzně. A donedávna byl jejich směr vidět. Ať jste přijížděli do Plzně odkudkoliv po



Klatovy

hlavní silnici, viděli jste před sebou věž kostela svatého Bartoloměje. Císařské silnice byly širší, stavěné nově, včetně kvalitnějšího podloží – šterku. Císařská silnice vznikla samozřejmě i na nejdůležitější trase Praha Beroun Rokycany Plzeň Tachov. Dnes ji nahradila dálnice D5. Další stará obchodní stezka z Plzně na Domažlice byla také modernizována. Je dnes silnicí I/26. A tak bychom mohli pokračovat dál. Na silnicích dnes trávíme mnoho času a je zajímavé připomenout si, kdo jim dal směr, výhled. Dnes nepotřebujeme cestovat z náměstí na náměstí, z trhu na trh. Potřebujeme se vyhnout středům měst obchvaty silnic 1., případně 2. třídy. A to je i jeden z úkolů Plzeňského kraje.

Stejně velkým úkolem je modernizovat rozsáhlou silniční síť, která v Plzeňském kraji představuje 4600 km původních prašných cest, jednoduše polévaných asfaltem od 60. let 20. století. Nově je

nutné tyto původní cesty rozšiřovat a doplňovat jejich podloží. A opatřovat je novým živичným povrchem. V posledních letech Plzeňský kraj dává na silnice historicky nejvyšší finance. Stejně gigantickým úkolem je obnova a rekonstrukce 900 mostů či mostků. Různě starých a v rozličném technickém stavu.

19. století

je v Plzeňském kraji přelomovou dobou. Počátek 19. století je dobou pobaročnické. Dobou rušení klášterů. A dobou napoleonských válek a státního bankrotu. Pak přichází další období poválečné obnovy a kulturně zajímavého národního obrození. To začíná nenápadně. V západních Čechách pobývá starý pán abbé Dobrovský v Chudenicích. Pro povznesení českého lidu vznikají čtenářské besedy. V Radni-



Přeštice

cích ji zakládá pater Antonín Puchmajer, absolvent Klatovského gymnázia, ve Spáleném Poříčí pater Bludský. Český psané noviny řídí v Praze Josef Linda, rodák z Nových Mitrovic. Je objeveno pravděpodobné falzum Rukopis zelenohorský na Zelené hoře u Nepomuka. V Plzni působí na gymnáziu profesor Sedláček, později Smetana a další. V Plzni umírá Josef Kajetán Tyl. Čeští obrozenci sbírají lidové pohádky, pověsti, písně, a to až do 20. století. V Domažlicích a okolí později krátce působí Božena Němcová. A inspiruje mnohé další spisovatele. Zlomem v historii kraje je rok 1848 a následné zavedení opravdové obecní samosprávy a nové státní správy. Zrušení robotní pracovní povinnosti znamená, že se zemědělci stávají opravdovými majiteli svých statků. Jsou motivováni k modernizaci. Vznikají odborné školy, obce zakládají obecní školy. Zejména po zásadní školské reformě v roce 1867. Nárůst obyvatel a jejich uvolnění z původních správních panství patrimoniálního zřízení působí nárůst počtu obyvatel měst a opravdový vznik moderního průmyslu, obchodu a dopravy.

Druhá polovina 19. století je dobou nové dopravní infrastruktury. Železnice zásadně konkuruje formanské dopravě – koňským povozům na prašných silnicích. Parní lokomotiva převezve velké množství nákladu v krátké době, a to je rozhodující pro dálkový obchod a vznikající průmysl. Centrum kraje – Plzeň se stává železničním uzlem. První železnice symbolicky spojila Plzeň s Bavorskem. Do Furth im Wald vyjel vlak v roce 1861 za účasti Františka Palackého. V roce 1862 byla spojena Plzeň s Prahou. Další tratě stavěly soukromé akciové společnosti v neuvěřitelně rychlém sledu:

1868 Plzeň – Strakonice – České Budějovice, 1872 Plzeň – Cheb, 1873 Plzeň – Žatec, 1876 Plzeň – Klatovy – Nýrsko a další rok s tunely Železná Ruda. Hlavní trati pak doplnily dráhy nákladní, například Mirošovka a Heřmanka pro dopravu uhlí. Stavělo se i na přelomu století: 1900 Staňkov – Poběžovice, 1910 Domažlice – Tachov.

Průmyslový Plzeňský kraj

Průmysl se objevuje již v 18. století: železné hutě. Staví se na Rokycansku, Radnicu. Uhlí se začíná těžit u Zbůchu, výrobu litiny zakládá kancléř Metternich a pokračuje kníže Windischgrätz. Hutě a sklárny jsou u Mitrovic, Míšova. Ve Spáleném Poříčí je továrna na děla a pušky, sklárny zakládají na Šumavě němečtí skláři. Na Plzeňsku se rozvíjí hornictví a železárny, těžba v Darové, Horomyšlicích, v Dýšině, Břasích, Rokycanech, v Plasích. Ale tím rozhodujícím byl průmyslový rozvoj Plzně. Purkmistr Martin Kopecký se rozhodl změnit Plzeň na moderní město. V roce 1846 byly bourány hradby a mezi jeho velké zásluhy patří, že kolem nich ponechal

sadový okruh, na nějž navazovala nová zástavba. Vedení města stavělo veřejné budovy: školy, lázně, nemocnici. To vše umožnilo rozvoj podnikání, vznik průmyslu. Na rychlý nárůst obyvatel Plzeň reagovala zakládáním dalších částí města – ulic pro nájemní – činžovní domy. Zároveň vznikla dělnická předměstí. Symboly průmyslového rozvoje se stal měšťanský pivovar a Škodovka podnikatele Emila Škody. Od 70. let 19. století nastal rozvoj dalších oborů. V Plzni vznikala každý rok nejméně jedna větší továrna. Celkem se tady objevilo až 160 podniků. Fenomén Škoda je ukázkou toho, jak podnikání změnilo tvář celého města a kraje. Škoda postavil slévárny původně v Sedlci, později v Plzni. Zaměřil se na nové technologie výroby ocelolity. Podnik vyráběl i ty největší výrobky. Proslulou se stala nová továrna postavená v 90. letech. V 90. letech byla postavena i elektrárna. Krátce před smrtí Emila Škody se podnik stal akciovou společností, do té doby byl podnikem jednoho muže. Poté se Škodovy závody zaměřily na zbrojní výrobu, staly se největší zbrojovkou monarchie a byly jí po celou dobu 1. světové války. Po

válce nastal zásadní přechod na civilní výrobu. O tomto úkolu diskutoval s vedením Škody v Plzni i T.G. Masaryk. Škoda se zaměřila na strojírenství, např. na výrobu parních lokomotiv, automobilů, na elektrotechnický průmysl. Po celou dobu 1. republiky byla jedním z největších podniků. Hospodářskou krizí začátku 30. let překonala Škodovka vývozem průmyslových celků do Asie a latinské Ameriky.



Tendrová parní lokomotiva, ČSR 1938



Dalším významným mužem Plzně byl technik, vědec, vynálezce, vizionář a podnikatel František Křížík z Plánice. Stál u zrodu elektrotechniky a energetiky v celých Čechách.

Průmysl v Plzni byl velmi rozmanitý. Dalo by se dlouho mluvit o třech velkých pivovarech, papírně, tiskárně a mnoha strojírenských podnicích. Dnešní inspirací je to, že když jsou zákony podporující podnikání a objeví se podnikatelé – vizionáři a existuje osvědčené velkorysé vedení města a dobrá dopravní infrastruktura, vznikne během několika desetiletí zázrak. Dodnes se můžeme obdivovat stovkám domů v desítkách ulic, vzniklých v Plzni od 80. let 19. století do 1. světové války. Tyto domy jsou schopny sloužit po modernizaci i dnes a navíc nám předávají i vkus – výtvarný názor svých tvůrců. Inspirovat je i rozvoj během první republiky. Podařilo se tehdy transformovat plzeňský průmysl tak, že po 20 letech

překračoval předválečnou výrobu o 40%. Vznikaly další čtvrti. Nájemní domy, vilové čtvrti.

Bezprostředně po 2. světové válce byla obnovena vybombardovaná továrna a Škodováci také například opravili poškozenou budovu hlavního nádraží.

Opět se podařilo transformovat válečnou výrobu na civilní strojírenství.

A jak pokračoval vývoj průmyslu v Plzni po převzetí moci komunisty v roce 1948?

Nastala doba znárodnění, čili ukradení veškerého průmyslu, služeb, živností, drobného podnikání. Vše bylo dovršeno ukradením úspor obyvatel měnovou reformou v roce 1953. Osobní iniciativa vlastníků byla nahrazena direktivním řízením ze strany státu, tj. jediné vládnoucí strany. Myšlenka řídit vše z jednoho centra byla ekonomicky předem odsouzena k zaostávání a úpadku. Komunisté byli při řízení hospodářství zaměřeni na podporu těžkého průmyslu. To pomohlo Plzni zachovat a rozšířit Škodovku, pivovar i papírnu. Negativním důsledkem tohoto přístupu byl úpadek všeho drobného a středního průmyslu a služeb. Zachování strojírenského gigantu Škodovky, tehdy Závodů Vladimíra Iljiče Lenina, znamenalo, že byl zásadně utlumen rozvoj dalšího průmyslu v celém kraji. Západočeský kraj se stal zásobárnou pracovních sil pro Škodovku. Přísun lidí do Plzně byl řízen direktivně. V Plzni byla prováděna státní bytová výstavba nejprve poměrně reálné rozšířením původního města, později velikašsky výstavbou velkých panelových sídlišť bez zázemí a odpovídající dopravní či školské infrastruktury. Například problémy s dopravním

napojením sídliště Lochotín přetrvávají dodnes. Jsem rád, že se nám – Plzeňskému kraji – podařilo aspoň částečně severojižní propojení západním obchvatem Plzně. Pozoruhodným reliktem této direktivní doby je tzv. Centrální autobusové nádraží u Škodovky. Až v nedávné době se podařilo Plzeňskému kraji a městu Plzeň vybudovat přestupní terminál autobusů tam, kde má smysl – u hlavního nádraží. A socialistický CAN je postupně opouštěn.

Rok 1989 znamenal obrovskou úlevu

Pro průmysl, produkující zastaralé výrobky pro nařízené trhy zemí socialistického tábora, to ale bylo více než těžké. Tyto trhy zmizely. Lidé v těchto zemích chtěli nové západní zboží. Chyběly nové linky, moderní technologie. Ty mohly přinést jen západní investice. Navíc probíhala privatizace často formou privatizace fondů státních bank, čili známý „bankovní socialismus“ a ten transformaci průmyslu jen komplikoval.

Ale vedení města Plzně udělalo v těchto letech zásadní pozitivní rozhodnutí. Nabídlo západním investorům možnost investic na zelené louce, na zasíťovaných Borských polích. To umožnilo přivést do Plzně mnoho investorů a diverzifikovat tak problém transformující se Škodovky.

Ale opusťme Plzeň a podívejme se do kraje. Hospodářský rozmach v Plzni v 2. polovině 19. století zpomalil rozvoj ostatních



Plzeňská památkově chráněná budova nádraží po rekonstrukci

měst a obcí. Hlavní proud stěhování obyvatel byl z celého kraje do Plzně. Nebylo to tak zcela, železnice pomohla i rozvoji řady měst. Zejména okresní města zlepšovala svou infrastrukturu, vznikaly v nich menší průmyslové podniky. Ale centrální Plzni nebylo možné konkurovat, a tak se postupně a přirozeně do 2. světové války vytvořila struktura Plzeňského kraje s centrální velkou Plzní, menšími okresními městy, zajišťujícími servis svému okolí, a s řadou menších střediskových měst. Po 2. světové válce došlo k odsunu německého obyvatelstva. S výjimkou hornických oblastí odešla velká část obyvatel Šumavy, Českého lesa, Tachovska, Plzně – severu a částečně i Plzně – jihu. Ať už máme na tento krok uplatnění kolektivní viny jakýkoliv názor, hospodářsky úbytek vzdělaných motivovaných obyvatel celé oblasti ublížil. Prohloubila se nevyváženost mezi okolím Plzně a ostatními částmi kraje, a to dodnes představuje problém. Například veřejná doprava má ve velkých, řídko osídlených oblastech, malou vytíženost, a to generuje kraji vysoké náklady.

2. kapitola

SOUČASNOST A OBCE

Města a obce po roce 1990

Stav měst a obcí byl v roce 90 v katastrofálním stavu. Centrálně řízené národní výbory nemohly do té doby přirozeně rozvíjet infrastrukturu a navíc byly nuceny stavět vždy to, co bylo politickým zadáním. Jednou to byly prodejny, pak kulturní domy, nová sídliště. A zatím obrovsky chátraly středy měst, domy, ulice, vodovody. Tato doba je mi důvěrně známa, neboť jsem po volbách na podzim roku 90 přebíral jako zástupce starosty s novým starostou Petrem Pelikánem klíče od radnice ve Spáleném Poříčí. Kde začít? A jak bez peněz? V podobně zoufalé situaci byly

tisíce starostek, starostů a zastupitelů v celé republice. Zchátralá historická centra, školní budovy, rozbité cesty, chybějící vodovody a kanalizace, smetiště za každou vsí. Každý výjezd za hranice do Německa znamenal kulturní šok. Jak je to možné? Proč u nás došlo k tak velké devastaci? Přesto vzpomínám na tehdejší starosty s radostí. Té chuti do práce, do změny, zlepšení. Do budování něčeho nového. Pro přiblížení té situace se pokusím popsat stav Spáleného Poříčí – městečka s velkým katastrem 56 km², s 10 vesnicemi a dalšími samotami a s 2700 obyvateli. V Poříčí ani v žádné z vesnic nebyla



Spálené Poříčí



kanalizace ani vodovod Ten byl zaveden jen do několika bytovek. Hlavní silnice 1. třídy byla rozbitá s neodtékající dešťovou kanalizací. U každé z vesnic byla černá skládka všeho odpadu. Někde i dvě. Rozpadlé památky, téměř opuštěný zámeček, základní škola z 19. století zcela zchátralá se záchody z 50. let. Vytápění v kamnech v každé třídě. Na částečný úvazek byli zaměstnáváni lidé, kteří museli každý den přinést uhlí ke kamnům ze sklepa. Podobně vypadala školka. V celé oblasti nebyl plyn. Na vesnicích byly opuštěné a zchátralé bývalé školy. Obecní rybníky byly zanesené. Do rybníka v Poříčí tekly odpadní vody z továrny na nábytek a z autodílny. Dva staré obecní domy v Poříčí – chudobince byly bez vody. Obyvatelé domů v historickém centru si chodili pro vodu do obecních studní s nepitnou vodou. Elektrina na dřevěných stožárech často vypadávala. V podobném stavu byla všechna města a městečka v kraji. Daňové

příjmy obcí a měst byly v té době zcela minimální. Racionální úvaha říkala: Pokud by se na Spálenopoříčsku měly postavit kanalizace, čističky, plynofikace a cesty, znamenalo to v tehdejších cenách minimálně 250 milionů korun. Obec mohla na investice uvolnit ročně maximálně 1 milion. To znamená postavit základní infrastrukturu za 250 let? A co chátrání za tu dobu?

A tehdy se osvědčilo zlaté pravidlo: stanovit priority a pak pro ně nadchnout ostatní. A šetřit každou korunu danou do běžného provozu. Prostě hospodařit tak, aby bylo i na větší investice. Priority nemohou být přízemní. Musí být nadčasové. Směřující do budoucnosti. Vše ostatní musí počkat a být měněno postupně dle možností. Tehdy jsme stanovili a zveřejnili tyto priority: školství – děti jsou budoucnost a ekologii – neznečišťovat, cítit odpovědnost k planetě. Brzy k těmto prioritám přibyla obnova památek – úcta k historii, k originalitě a tradici místa, k duchovním hodnotám. Zaměření na priority se osvědčilo. Nebylo nutné je měnit po 8 volebních obdobích a postupně došlo i na ostatní nutnou infrastrukturu.

Z priorit přirozeně vznikla strategie rozvoje. Každá obec a město má trochu jiné podmínky, ale základní principy rozvoje jsou stejné: sledovat priority a zároveň se stále ptát lidí. A pomáhat jim řešit aktuální problémy. Mnoha drobnými investicemi je nutné udržet motivaci zastupitelů, spolků, patriotů. Jen tak získá obec či město svou tvář, atmosféru, chuť zlepšovat drobné věci.

To, co možná zbytečně konkrétně popisují, je decentralizace, subsidiarita.

Znamená to řešit problémy tam, kde vznikají. Na té nejnižší úrovni. Starat se o lidi nejde z okresního města nebo z úřadu v Plzni, neřkuli z Prahy. Starat se mají starostové, zastupitelé v přímém kontaktu s lidmi. Mým bytostným přesvědčením je to, že 6300 obcí v republice je náš poklad. To, že se města a obce nesloučily, je moc důležité. Pro rozvoj čehokoliv je potřebná motivace a aktivita lidí. V České republice se v 6300 zastupitelstvech pravidelně schází tisíce lidí s nejrůznějšími profesními zkušenostmi z mnoha oborů a vymýšlejí, co v obci změnit. Ano, námitkou ekonomů je, že takováto samospráva je neefektivní. Možná ano, ale jen proto, že dostatečně nepostoupila digitalizace státu a jeho agend. A jednoduchá právní možnost pro obce slučovat se a řešit věci společně. První vlaštovkou ve spolupráci

obcí je stanovení nového zákona o obcích od Víta Rakušana o společenstvech obcí. Jak bych si tedy představoval efektivní obce budoucnosti?

- 1) Obce se nebudou direktivně slučovat, sloučí se přirozeně jen tam, kde se nejdou lidé ochotní jít do voleb a utvořit zastupitelstvo.
- 2) Obce využijí různé možnosti a přenosou společné agendy výš. Například účetní agendu povede větší město či odborná firma klidně pro 10, 20 obcí kolem, stejně jako mzdovou agendu, statistiku a tak dále. Evidenci obyvatel a matriku povede větší město. Například pověřený městský úřad s tím, že obce si zachovávají možnost provádění svatebních obřadů. Stavební agenda bude plně digitalizována, stavební



úřady se budou moci jednoduše dobrovolně slučovat, zajistí si společnou archivaci a zachovají si pracovníka – stavebního specialistu, který pomůže provést občany všemi záležitostmi a složitostmi stavebního řízení. Obce si zachovají své terénní sociální pracovníky, zaměří se na komunikaci s potřebnými a hlavně se seniory, jejichž počet poroste. Sociální agenda bude plně digitalizována a sociální pracovník obce bude lidským průvodcem pro své občany. Obce budou ve velkých společenstvích řešit odpady, vyhlášky, přestupky. Společně mohou řešit i dopravní projekty, stavby, správu kanalizací, vodovodů, cest, bytů, útulků pro zvířata atd. Co zůstane zastupitelům? Minimální úřad, běžný provoz, úklid a hlavně rozhodování a příprava investic. Co se má v obci postavit, koho a jak je nutné podpořit, musí zůstat v pravomoci místních, v pravomoci zastupitelstva, včetně toho nejdůležitějšího obecního úkolu, kterým je zajištění co nejkvalitnější základní předškolní a školní docházky dětí. I školství mohou obce řešit společně. Školy se mohou sloučit do větších celků, ale s tím,

že budou využity i původní objekty budov v menších sídlech. Třeba v období, kdy je vyšší počet žáků.

Takovýto model zefektivní digitální řízení agend státní správy i samosprávy a zároveň zachová motivaci občanů a zastupitelů obec rozvíjet. Zachová se tak i místní patriotismus, vědomí sounáležitosti lidí se svou obcí.

A co vyšší územní celek? Kraj?

Pamatuji si velmi dobře na spolupráci obcí s okresním úřadem, v mém případě Plzeň-jih. Okres byl pro obce poradním místem, informoval v době předdigitální o změnách zákonů. Poskytoval obcím vzory úředních listin, smluv, rozhodnutí a dokázal poradit i s ekonomikou, úvěry, rozpočtem, majetkem. Okresní shromáždění se zastoupením části starostů rozhodovalo o dodatečných vyrovnávacích dotacích. S respektem vzpomínám na přednostu okresu doktora Červeného, který se s městy a obcemi vstřícně dohodl na tom, že co největší část dodatečných peněz půjde na společné potřeby obcí a samotný okresní úřad bude co nejvíce šetřit na svém provozu. Peněz bylo málo, a tak se zvolily priority. Každá obec se školou dostala příplatek na každého žáka, byla zčásti podpořena ztrátová autobusová doprava, z níž měli užitek všichni a dopláceli na ní tak z obecních rozpočtů méně. Každoročně byla podpořena na tehdejší dobu vysokou částkou obnova památek. Tuto dotaci dříve či později potřebovala každá obec a podařilo se tak včasnými drobnými zásahy zastavit chátrání mnoha památek a zamezit tak budoucím větším škodám. Na základě této



Školka ve Spáleném Poříčí



Přeštice

dohody nedocházelo v území okresu k žádným dalším dohadům. Tyto zkušenosti s rozvojem obce, města a okresu mě přivedly k tomu, že aby byla možná skutečná subsidiarita, čili rozhodování nejbližší k lidem, musí být ve financování obcí lepší systém. Musí skončit to, že malé obce dostávají z podílu daní mnohonásobně méně než velká města. U nejmenších obcí to bylo tak markantní, že mnohde si zastupitelé nevypláceli žádné odměny a vypínali veřejné osvětlení, aby snížili náklady na provoz obce. Tehdejší vlády 90. let měly představu, že to ty nejmenší obce vyhladoví a ony se sloučí do větších celků. Nestalo se tak. Obce vydržely. Noví mladí starostové menších obcí pak začali po roce 2000 usilovat o to, aby se disproporce příjmů malých a velkých obcí snížila. Když vznikl STAN – Starostové a nezávislí s cílem „ekonomickou svobodu všem obcím“, vstoupil jsem do něj. Po několika letech se podařilo příjmy obcí mírně srovnat

a celkově navýšit. To byl obrovský úspěch a začátek plynulého rozvoje všech obcí. Do té doby bylo totiž pro menší obce možné investovat jen s pomocí dotací. S přídatkem a příspěvkem obce podobně jako za národních výborů. Tento pro běžné lidi již zapomenutý krok STANu se mnohonásobně zúročil. Svoboda obcí rozhodovat a investovat vedla k rozvoji obnově obcí a venkova. Přijedete-li poprvé do nějaké obce, na první pohled poznáte, kde se zastupitelé starají a kde ne. Příležitost ale mají všechny obce. Myslím, že tento systém nemá obdoby ani v řadě rozvinutých evropských zemích, neboť i tam najdeme velmi zanedbané oblasti. Existuje-li u nás zanedbaná obec, není to z důvodu financí, ale neaktivitou zastupitelů. Čili, přeneseně, neaktivitou voličů. Nezapomínejte proto na to, co se podařilo vybojovat hnutí STAN ve spolupráci s TOP 09 a tehdejším ministrem M. Kalouskem.

3. kapitola

PLZEŇSKÝ KRAJ



V roce 2000 vznikly po bouřlivých diskusích kraje. Je nutno připomenout, že jejich vznik předpokládala již ústava ČR v roce 1992. Byl jsem příznivcem jejich zřízení, neboť jsem viděl, že na mnoho plošných věcí jsou okresy malé a rozdíly mezi jednotlivými z nich se mohou zvětšovat. Myslím jen, že okresy v nějaké minimální formě státní správy mohly zůstat. Také mohl vzniknout kraj v rozloze původního Západočeského kraje, ale to jen na okraj, to je dávno pryč.



Kraje dostaly do správy jen to, co bylo velmi neefektivně a často ztrátově řízeno ze strany státu. Na správu původně státního majetku dostaly kraje určitý podíl na daních.

Co kraje dostaly do majetku a jak s tím hospodaří?

- 1) Silnice. Druhé a třetí třídy a mosty. Zanedbané, řízené v každém okrese trochu jinak jednotlivými správami silnic. V Plzeňském kraji jde o 4600 km silnic a 900 mostů.
- 2) Okresní nemocnice. V Plzeňském kraji jde o Klatovskou, Domažlickou, Rokycanskou, Stodskou akutní nemocnici. Nemocnice následné péče jsou v Horažďovicích a Planě.
- 3) Střední školy s pozemky a internáty a povinností je financovat. K tomu kraj obcím rozděluje státní finance na školy základní a mateřské.
- 4) Část zájmových uměleckých škol, okresní muzea a galerie, sociální ústavy, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem a mnohé další majetky.

Kromě toho by měl každý kraj dbát o kompletní koncepční rozvoj celého svého území, a to například v oblasti životního prostředí, vodovodů, odpadů, bezpečnosti, požární ochrany a tak dále. Zároveň kraj plní mnoho povinností v oblasti státní správy. Vydává řadu rozhodnutí a zároveň je odvolacím orgánem v mnoha typech správních řízení. K tomu potřebuje krajský úřad. Úřední povinnosti krajů navíc stále rostou.



Toto byl jenom výčet a teď hlavní otázka:

Jak se Plzeňskému kraji daří s tímto majetkem hospodařit?

Plzeňský kraj se od počátku v roce 2000 snaží najít rovnováhu mezi správou a obnovou vlastního majetku a mezi podporou zejména venkovských obcí v řídicí osídlených regionech. Činí tak bez dlouhodobých úvěrů s důrazem na investice.

V oblasti silnic a mostů Plzeňský kraj zastavil chátrání a sjednotil správu silnic do jedné krajské organizace s důrazem na rovnoměrnou obnovu silnic v každém okrese.

V oblasti veřejné dopravy Plzeňský kraj zásadně ulehčil obcím, neboť na sebe vzal celé břímě objednávek vlaků a autobusů. Města a obce se na veřejné dopravě podílí pouze symbolicky.

Ve zdravotnictví kraj zásadně rozšířil záchrannou službu rychlou záchrannou službou – automobilní a leteckou a výrazně ji dotuje. Plzeňský kraj postavil novou Klatovskou nemocnici a drží celou síť menších nemocnic, zajišťuje jejich stav a postupné opravy. A významně jejich provoz dotuje.



Střední školy: Plzeňský kraj provedl velké změny v síti středních škol, zefektivnil jejich provoz a průběžně upravuje nabídku oborů dle zájmu studentů. Podpořil i odborné učňovské školství. Prostředky pro základní školy kraj rozděluje dle potřeb a velikosti škol se zřetelem na venkovský charakter území kraje.

Kraj zachoval základní síť okresních muzeí, knihoven a galerií a provádí jejich postupnou modernizaci.

V oblasti sociální péče udržuje a zlepšuje síť krajských domovů důchodců i domovů se zvláštním režimem. Pro klienty se specifickými požadavky zároveň kraj rozděluje státní prostředky mnoha neziskovým organizacím s důrazem na širokou škálu sociálních služeb.

Podpora území: Jak se Plzeňský kraj stará o celé území kraje? Jak jsem psal, jde z velké části území řídké osídlené s venkovským charakterem. Malé obce kraj podporuje jednoduchými dotacemi na

menší investice. Jde o program stabilizace venkova, v němž se nyní rozděluje přes 100 milionů korun. Dojde-li v obci k nějaké havárii, může pomoci prostřednictvím havarijního fondu. Kraj spolupřátá soutěž vesnice roku, v níž podporuje a zviditelňuje velmi aktivní obce, a ty se tak stávají pozitivní motivací pro obce ostatní. Kraj také zásadním způsobem podporuje výstavbu požárních zbrojnic a nákup hasičských aut pro zvýšení bezpečnosti území. I v této podpoře je náš kraj lídrem mezi ostatními.

V oblasti životního prostředí kraj pod vedením Josefa Bernarda vytvořil zásadní koncepci pro obnovu krajiny. Jde v ní o zachování a rozšíření míst s vysokou druhovou rozmanitostí, o snížení eroze půdy, zvýšení vsakování vody, a tím o lepší přizpůsobení se probíhající klimatické změně.

Plzeňský kraj měl vždy vysoký počet obyvatel nenapojených na veřejné vodovody. To se rychle mění, neboť kraj dává

do rozvoje obecních vodovodů a kanalizačních ročně přes 130 milionů korun. Kraj iniciuje a připravuje do budoucna velké vodovodní přivaděče, které propojí jednotlivé vodárenské soustavy pro případ, že klesne podzemní voda v obecních studnách a vrtech. Kraj nově podporuje včelaře, zahrádkáře i malé zemědělce, kteří dokáží dát na trh v Plzeňském kraji kvalitní, zdravé místní potraviny.

A nyní podrobněji

Dlouhodobě kraj investuje do průtahů obcí. Obce si zajistí infrastrukturu – kanalizaci, vodovod, případně plyn a pak prostřednictvím Správy a údržby silnic Plzeňského kraje zajistí společnou investici, kdy kraj platí silnici i dešťové vpusti a obec zase chodníky. Takto se v poslední době povedlo zrekonstruovat desítky průtahů obcí.

Nově kraj dotuje obecní cyklostezky. Zejména tam kde má cyklostezka dopravní význam, čili, je používána nejen k turistice, ale i k dennímu dojíždění.

Kraj významně rozšířil počet jízd vlaků. Železnice je páteří dopravy. A autobusy pružně zajišťují všechnu ostatní dopravu, jsou tedy pro obce a občany téměř na přání.

Nová je také podpora staveb přestupních terminálů měst a obcí, čili zastávek a autobusových nádraží. Je nutné vytvářet pro cestující co největší komfort, pohodlí. Na nádražích musí být parkování pro auta, kola a autobusové zastávky tak, aby přestup z autobusu na vlak a naopak trval nejdéle 6 minut. Kraj již podpořil terminály v Přešticích, Nepomuku, Blovicích, Žihli, Nýřanech, Pačejově, Nýrsku a vyzývá další města k přípravě podobných projektů.



4. kapitola

VIZE

A konečně se dostávám k tomu, jak vidím kraj za několik let.

Práce v obci či kraji je servisem pro občany.

Dělat ji dobře znamená stále sledovat dobrou praxi u nás i za hranicemi a nebát se dobré věci rychle zavádět do praxe.

Zde jsou některé náměty:

Plzeňský kraj by měl získat na své území další zajímavé investory. Nejlépe z oblasti pokročilé elektrotechniky. Plzeňská univerzita je specializována na vývoj výkonných čipů. Bylo by ideální, kdyby se v této technologii stále více etablovala a lákala studenty ze všech oblastí České republiky i ze zahraničí. A aby případný budoucí investor tuto intelektuální kapacitu naší univerzity využil. Spolupráce na výzkumu je důležitá právě pro studenty. Aby se po

absolvování středních i vysokých škol v kraji mohli zaměstnat u technologických firem, nebo aby přímo takové nové mladé firmy zakládali. Rostla by tak prestiž celého kraje a jeho průmyslu.

Ve veřejné dopravě mám jasnou ambici dokončit výměnu zbývajících vlaků tak, aby byly na co nejvyšší úrovni a luxusu pro cestující, abychom byli v této oblasti nejlepší v republice. Autobusy už na této úrovni jsou. Nákup všech jízdenek musí





být zcela jednoduchý, na několik kliknutí v mobilu. Jízdné musí být i nadále velmi levné i z okrajových oblastí kraje.

Těším se na to, že se začnou novou balenou živící opravovat i méně využívané silnice, že se povrchy silnic budou pravidelně po několika letech ošetřovat například mikrokoberci tak, aby se zvýšila jejich životnost, že se bude pokračovat v rekonstrukcích mostů a průtahů obcemi. Že připravíme brzy východní obchvat Plzně kolem obcí Chrást, Kyšice, Dýšina. Doprava od Plas a budoucího velkého mostu bude moci snadno projet na D5 a nezatíží tak dopravu v Plzni.

Těším se, že se konečně podaří prosadit elektrizaci a zrychlení tratě z Klatov do Železné Rudy, že se začne stavět elektrizace a zdvoukolejnění prvních úseků trati Plzeň – Domažlice a také že bude brzy připraveno prodloužení trati z Kralovic do Mariánské Týnice.

Již několik let máme připravenou stavbu dálkových páteřních cyklotras a cyklostezek. Co nejdříve bych chtěl ve spolupráci s Plzní zajistit průchod všech cyklotras městem Plzní od cyklopointu před sokolovnou ve Štruncových sadech. Těším se

na otevření dalších dlouhých souvislých úseků cyklotras. Ještě letos bude možné dojet mimo provoz po bývalé trati z Doubravky do Bukovce, Chrástu a téměř až do Radnic. Kromě úseku St. Plzenec – Štáhlavy dnes dojedete z Plzně až do Brd po nových cyklostezkách. Těším se, že se brzy otevřou celé úseky, jako je například Plzeň – Horšovský Týn nebo Plzeň – Dobřany. Věřím tomu, že nemotorová doprava má budoucnost, že výborně doplní ostatní typy dopravy.

Naplno rozjždíme výstavbu 2. největšího terminálu v Plzeňském kraji – Terminálu Klatovy u nádraží, které také projde rekonstrukcí. Bude zde více než 100 parkovacích míst, autobusové zastávky pro městskou i dálkovou dopravu. Povede tudy cyklostezka a budou tu místa pro uložení kol. Projekt jsme zpracovávali v širších souvislostech s výbornými architekty, a proto dojde i k vizuálnímu zatraktivnění velké plochy Klatov. Excelentní zde budou i sadové úpravy.

Rozvoj venkova a všech regionů kraje je prvořadým úkolem. Právě proto tolik spolupracujeme s městy a obcemi. Právě proto tolik přispíváme do jejich rozpočtů.



Vizualizace budoucí nemocnice v Plané

To musí platit i v budoucnu. A navíc máme řadu nápadů na vylepšení. Rád bych více podpořil obce v plánování veřejného prostoru, např. v projektech nábvů, náměstí, nádraží, prostor před školami či obchody. To jsou místa, která si zaslouží zamýšlení a vyslechnutí lidí, jak by je chtěli užívat. Znamená to mít dobrého architekta, který dokáže všechny náměty prolnout a skloubit. A navázat na tradici obce a přitom myslet i na budoucí potřeby.

Zdravotnictví kraje musí být i nadále zaměřeno na krizovou pomoc. Záchraná služba musí fungovat stále lépe a rychleji. Rozeznat, kam kterého pacienta v nouzi nejrychleji odvézt. Urgentní příjmy se musí co nejrychleji zařídit v každé krajské nemocnici. A odborní lékaři v nich pak pomohou pacientovi s rozhodnutím, kde pokračovat v léčení. Naštěstí je fakultní nemocnice v Plzni na tak dobré úrovni ve všech oborech, že je pomoc i ve složitějších případech opravdu blízko. V době Covidu 19 se prokázalo, jak je dobré mít systém nemocnic v každém kraji co nejširší. Neznamená to, že by každá nemocnice měla dělat vše. Na to je dnešní medicína příliš pokročilá a specializovaná. Ale každá nemocnice musí zajistit urgentní pomoc, mít schopnost méně náročných operačních zákroků

a širokou sítí ambulancí. Jedinou oblastí, kde nemocnice chybí, je okres Tachov a část okresu Plzeň-sever. Je nutné přistoupit v Plané co nejdříve k výstavbě nemocnice s urgentním příjmem, s ambulancemi a s léčením dlouhodobě nemocných. Dlouhodobě je také nutné motivovat absolventy lékařských fakult, mladé lékaře k tomu, aby byli schopni nahradit starší dětské a praktické lékaře i zubaře. Tam, kde to nejde, je nutné mít kvalitní dětské ambulance přímo v krajské nemocnici. Stejně tak musí kraj modernizovat první zubařskou pomoc v Plzni.

V sociální oblasti musí být Plzeňský kraj ofenzivnější, kreativnější. Vede nás k tomu stárnutí a vyšší věk obyvatel. Vzniká nové krajské zařízení v Kralovicích. Novým zařízením musí být nahrazen nevyhovující domov v Liblínském zámku. Využito bude soukromé zařízení pro seniory v Nepomuku. A nově musí vzniknout nový domov v oblasti Horažďovicka. Určitě chceme spolupracovat i se soukromým



Planá



Liblín

sektorem. Jde nám především o co nejvyšší kvalitu péče. Klienti musí mít v každém zařízení především pocit jistoty, bezpečí. Lidsky milého kontaktu. Příjemného prostředí. A samozřejmě čistoty.

Krajské střední školství je zásadní prioritou. Podařilo se nám v tomto roce nastartovat desítky oprav školních i internátních budov. Rodiče přece svěřují středním školám to nejcennější, své děti. Studenti musí přijít do prostředí, které jim zprostředkuje co nejvyšší kvalitu vzdělání. Rodiče musí mít jistotu, že pedagogové v 1. ročníku srovnají úroveň poznatků studentů z různých základních škol a různých programů, podle nichž základky učí. A že od dalšího ročníku vytvoří učitelé z žáků tým, který objevuje nové poznatky, aby je studenti mohli použít v praxi. A to v našem rychle se měnícím světě, ale i v případném dalším studiu. Kraj tomu může napomoci především kvalitou prostředí pro výuku a volný čas.

Starost o životní prostředí a krajinu nabývá na důležitosti a naléhavosti každým rokem, v němž se zvyšují teploty. To samozřejmě bude přinášet extrémní výkyvy,

jako jsou přivalové deště, sucho, nárazy mrazů, tropické teploty i silné větry. A vichry či tornáda. Není již otázkou, jestli tyto výkyvy přijdou, ale kdy a v jakém sledu. Co dělat? Jak se adaptovat, přizpůsobit? Především co největší rozmanitost krajiny. Jde to těžko, když jsme se celá desetiletí snažili, aby na každém poli rostla jen jediná plodina a všechny ostatní rostliny byly eliminovány. A snaha byla, aby každé pole bylo co největší. Na loukách jsme také chtěli jen několik nejvýkonnějších trav. V lesích jsme přes všechna doporučení sázeli převážně smrky.

Přizpůsobit se suchu znamená, že je třeba, aby pole nezůstávala v letním období holá. Aby po hlavní plodině hned přišla meziplodina proti erozi, úbytku vody, pro ochlazení. Je třeba sít protierozní pásy. Ideálně s kvetoucími rostlinami. Obnovovat aleje, mokřady, rybníky a dobře pečovat o všechny zachované krajinné prvky a místa, kde se zachovala původní společenstva. Prostě, nechat místo přírodě. Co může udělat Plzeňský kraj? Po zpracování krajinné studie začal kraj pod vedením Josefa Bernarda skutečně financovat protierozní opatření a potřebné krajinné prvky v rámci programu Zdravá krajina. V tomto programu chceme naplno pokračovat. Stejně tak v příkladné péči o janovský mokřad. Cílem je motivovat obce i zemědělce k podobným opatřením. Drobní zemědělci se již o krajinu starají výborně. Dobré příklady prezentují třeba ve svém projektu Pestrá krajina. Chtěl bych podporu rozšířit i na zpracování produkce menších farem. Co může být lepšího než zdravé potraviny ze zdravé krajiny? Krajiny co nejpestřejší, nejrozmanitější, a tím o něco odolnější proti klimatické změně.

Památky. Oblast obnovy památek je mou srdeční záležitostí. Ve Spáleném Poříčí jsme sami kdysi dávno požádali o vyhlášení městské památkové zóny a byl to velmi dobrý krok. Města a obce s památkovou zónou dnes vypadají mnohem lépe než jiná bez ní. Více se v nich přemýšlí o každém domu, o každém detailu, používají se tradiční stavební materiály.

Města, byť modernizovaná, si zachovávají trochu jiný, tradičnější pocit, atmosféru. Historická města v kraji prošla neuvěřitelnou proměnou. Je tolik dobrých příkladů: Horažďovice, Sušice, Klatovy, Kašperské Hory, Rabí, Tachov, Manětín a především Planá a Svojsín. A mohl bych dlouho pokračovat: Rokycany, Domažlice, Horšovský Týn, Velhartice, atd. Již jsem psal o tom, jak se podařilo obnovit památky jižního Plzeňska. Celoplošně v této podpoře pokračuje Plzeňský kraj. Od minulého roku posílil pod vedením Libora Picky nejen podporu prohlášených památek, ale i opomíjených staveb na venkově, které sice nemají statut památky, ale jsou historicky cenné. Dotvářejí totiž charakter obce. Dlouhodobě úspěšné jsou dotace kraje na restaurování soch, kaplí, křížků, drobné architektury. Velmi úspěšné jsou i dotace na varhany, které zachránily řadu cenných nástrojů.

K tomu mám jeden sen: učebnici historie Plzeňského kraje ve verzi pro základní a střední školy. Učebnici, která naučí mladé rozpoznávat stopy minulosti v každé obci a městě. Ta najde souvislosti historie a naší přítomnosti a jednoduše vysvětlí to, co bylo v našem kraji shodné s historií státu a co odlišné, výjimečné. Učebnici která přispěje k patriotismu a sebevědo-

mí mladých Západočechů. V podobném duchu souvislosti by měly být koncipovány expozice našich muzeí v jednotlivých okresech. Interaktivní a tím atraktivní muzea pro mladé. Krajská muzea by měla pomáhat mnoha městským a obecním místním muzeím a expozicím. Muzea v Plzni, Rokycanech, Klatovech, Domažlicích, Tachově, Sušici, Kašperských Horách a Blovicích jsou dobrým příkladem.

Západočeská galerie má výborné odborné zázemí a je vlastníkem mnoha významných uměleckých děl. Na moderní umění se zaměřuje Galerie Klenová v opraveném hradu s klimatizovaným depozitářem v bývalém špejcharu. Starší exponáty a zejména unikátní sbírky malířství 1. republiky jsou umístěny v depozitářích Západočeské galerie v Plzni. Prezentace těchto mimořádně hodnotných sbírek byla dlouho předmětem diskuze zastupitelů Plzeňského kraje. Ty před lety vyústily do záměru postavit novou budovu Západočeské galerie v prostoru parku v historickém centru města. Na základě architektonické soutěže byla vypracována projektová dokumentace



Domažlice



Vizualizace bývalých městských lázní na Denisově nábřeží v Plzni

nové budovy v podobě betonového proskleného monolitu. Realizace stavby byla odkládána především z důvodu nedostatku financí i pochybností zastupitelů o navrženém umístění s minimálními možnostmi parkování. I s pochybnostmi o vhodnosti budovy v daném prostoru. Vliv měla i nemožnost získání případných dotací na realizaci. Pro další postup byla rozhodující zejména diskuze Starostů a hejtmána Josefa Bernarda. Z ní vyplynulo, že pokud má Plzeňský kraj investovat do města Plzně velké vlastní prostředky, musí to být na projekt, který na desetiletí či staletí vnese do kraje a krajského města novou kulturní kvalitu. Na projekt, který skloubí prezentaci výtvarného umění s živou kulturou, který vtáhne do tvůrčího kulturního dění děti a mladou generaci, do projektu, který poskytne zázemí i těm, kteří chtějí navazovat na tradiční lidovou kulturu regionu. Podstatnou myšlenkou bylo i to, že takto velká investice by měla mít městotvorný charakter. Měla by být příkladem oživení města v místě, které je degradované, které je

šedou zchátralou zónou. Byli jsme přesvědčeni o tom, že vnesení kulturního života do opuštěné zóny je významnější než stavba moderního, byť kvalitního artefaktu v těsné blízkosti středověké zástavby historického centra Plzně. Ideálním objektem pro oživení se zdály být bývalé městské lázně na nábřeží nedaleko od historického středu i nádraží. Proto jsme s Josefem Bernardem zahájili jednání o případném odkoupení budovy s jejím italským vlastníkem. Velkou výhodou bylo to, že vlastník měl připraven projekt přestavby budovy a na přístavbu desetipatrové budovy s byty v těsné blízkosti starých lázní. Plzeňský kraj tak po řadě jednání nabyl i projekt a stavební povolení pro výstavbu. Sen o výstavbě velkého kulturního centra se sálem pro pořádání maturitních plesů pro 44 krajských škol v místě bývalého bazénu, s velkými prostory pro tanec, hudbu dětí a mládeže se začal uskutečňovat. Bude zde prostor pro prezentaci uměleckých škol i středisko a zkušebny souborů lidové hudby. A místo desetipatrového



Západní obchvat Plzně

bytového domu zde může vyrůst nová galerie. A pak bylo zastupiteli rozhodnuto o realizaci této stavby. Jsem přesvědčen o tom, že kromě stovek staveb a investic silnic, škol, hřišť, nemocnic, sociálních ústavů je vhodné, aby kraj dokázal postavit i novou kvalitu na sto let dopředu. Kvalitu, která obohatí tisíce uživatelů kulturním zážitkem i radostí z vlastní tvořivosti. Pro projekt nového centra byla získána vynikající architektka s mezinárodním renomé Eva Heyworth. Kulturní centrum by tak mělo získat vysokou současnou kvalitu. A to zároveň s respektem k charakteru původní budovy z první republiky. To má význam i v prezentaci výtvarných děl, z nichž mnohá vznikla právě v tomto období. Prvorepublikové výtvarné umění je ceněno a má světově srovnatelnou kvalitu.

Velkou kapitolou je rozvoj Plzně. Plzeň v současné době potřebuje hlavně výstavbu bytů pro mladé rodiny a dopravní stavby. Jsem rád, že se do uvolnění území pro stavbu pustila radní Světlana

Budková. Podařilo se jí připravit rekonstrukce mnoha městských domů a jejich přestavby na byty. A hlavně odblokovala velké území bývalých kasáren na Slovanech pro stavbu bytů. Soukromý investor i město Plzeň zde nyní mohou postavit stovky bytů. Podepsali o tom memorandum a výstavba se začíná připravovat. Souběžně s tím musí běžet výstavba mateřské a základní školy.

V dopravě je nutné ulehčit Plzni novou silnicí – obchvatem na východě. Mezi obcemi Kyšice, Chrást, Dýšina. Na přípravě stavby již pracujeme. Uvnitř města Plzeň potřebuje síť cyklostezek a cyklotras. Intenzivně na tom pracuje náměstek primátora pro dopravu Aleš Tolar. Plzeň nemá takové převýšení, aby nebylo možné používat na pojižďky po městě kolo. Tak jako je tomu v mnoha západních městech. Cyklista ale musí mít pocit bezpečí, nemůže jezdit po silnicích. Proto ona nová síť cyklostezek. Aleš Tolar také staví síť parkovišť a připravuje i parkovací domy.

5. kapitola

JAK TEDY VIDÍM KRAJ?

NEJEN ROZUMEM, ALE I POCITY.

Krajinu Plzeňského kraje vidím jako nesmírně pestrou a inspirativní.

Plzeňský kraj je i geograficky svébytnou oblastí. Přírozenou hranici kraje tvoří dávná hranice českých zemí: Český les, Šumava, Pošumaví. Zde pramení řeky a stékají se symbolicky v krajském městě. Krajina se otvírá směrem ke Karlovarsku na severu, na jihu k rybníkářskému

Blatensku, Strakonicku na východě ku Praze. Na území kraje je chráněn Národní park Šumava a Chráněné krajinné oblasti Český les a Brdy. Jsem moc rád, že jsem mohl být u toho, když vznikala CHKO Český les, tehdy jako předseda Komise životního prostředí. CHKO Brdy vznikla



v přímých jednáních starostů našeho kraje s ministry obrany a životního prostředí. Tato chráněná území se velmi dobře rozvíjejí bez problémů a sporů mezi obyvateli a ochranou přírody. Plzeňský kraj má velkou výhodu v tom, že když chcete na sebe nechat působit přírodu, můžete vyrazit prakticky kamkoliv. Čistý vzduch, udržované lesy, potoky a řeky v dobrém stavu. Prakticky kdekoli v kraji objevíte málo osídlená místa, kopce, údolí strže, potoky, kde je možné se volně toulat a objevovat v kulturní krajině zbytky divočiny.

Tachovsko

Od 80. let mám rád kraj Tachovska, okolí Plané. Tehdy jsem zde trávil brigády a praxe. Od té doby tam obce a města jen rozkvetla. Šumava je od dob Adalberta Stiftera, Karla Klostermanna a Josefa Váchala symbolem zadumané divoké přírody. I když se zalesnění Šumavy v průběhu let měnilo, je fascinující pozorovat v národním parku návrat divočiny ve všech jejích proměnách a stádiích. Jsem přesvědčen o tom, že Šumava bude úspěšně odolávat v příštích letech klimatické změně a zůstane zelená. A když jí pomůžeme, bude i nadále zdrojem vody. Místem pramenišť mokřadů, rašelinišť. A zachová si svůj přírodní charakter.

A my budeme moci rozvádět její vodu z Nýrské přehrady po celém kraji.

Město Planá prošlo díky starostce Martině Němečkové krásnou konverzí. Náměstí, domy, myšlenky architektů se zhmotnily v citlivé obnově památkové zóny. Tachov dokázal proměnit havarijní ruinu Windischgrätzovy jízдарny v památkový klenot



Bor

a kulturní centrum. Město Bor dokázalo dát nový život areálu zámku, a to zejména za působení starosty Petra Myslivce. Stejně tak Stříbro, kde vždy vzpomínám na inspirativní nadšení bývalého starosty Petra Bursíka, který začal s obnovou radnice a kláštera a inicioval spolupráci všech historických měst a městeček Plzeňského a Karlovarského kraje.

Severní Plzeňsko

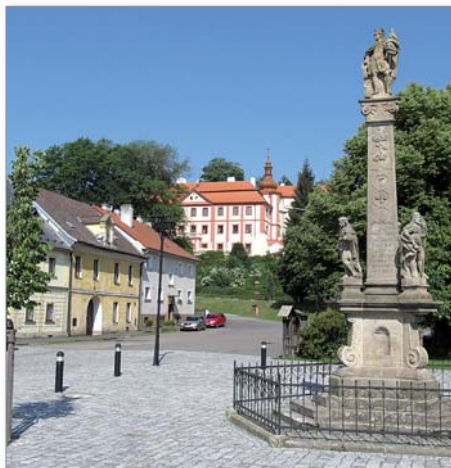
Jan Soulek, starosta obce Bezručice, stál za obnovou veřejných prostranství, historických domů a památek. Pozdvihl městečko na vyšší úroveň. Stejným skvostem je Úterý nebo Konstantinovy Lázně. Svojišín zázračně proměnil románský kostel a zámek díky obrovskému úsilí starosty Karla Petráně. A samozřejmě vynikají Nečtiny starosty Jirky Křemenáka, zakladatele obnovy venkova. Manětínsko je zase příkladem komponované krajiny. Na tento kraj mají jistě mnozí vzpomínky

na tábory a vandry, na krajinu jako z foglarovek. Plasy, Kralovice, kraj stále zachovávající krajnotvorné myšlenky dávných opatů. V Plasích rád vzpomínám na starostu Mílu Hurta a na začátky velkorysé obnovy unikátního klášterního komplexu. A samozřejmě Mariánská Týnice, jíž zasvětila velkou část života ředitelka muzea Irena Bukačová.

Rokycansko

Krajina severního Rokycanska – Kožlany, Radnice, Zbiroh, Břasy a jejich okolí, oblast s prehistorickými nálezy a zajímavou geologií může každý navštívit opakovaně. Jsem rád, že jsme zde mohli podpořit a zachovat železniční dopravu a nově z této oblasti vytvořit ráj cyklistů.

Oblast jižního Rokycanska, Podbrdsko – Mirošovska, Strašická, Dobřívka mi zase zní básní Jaroslava Durycha „Skořice“. A poutním místem augustiniánského kláštera Svaté Dobrotivé. A vzpomínám



Bezručice



Brdský Plešivec

na krásná setkání s milovníkem a znalcem Brd Janem Čákou.

Na Rokycansku se nám povedlo zásadně zlepšit silnice – například starou pražskou silnicí od Rokycan po Holoubkov, Svojkovice, Mýto. Podařilo se dokončit druhou etapou obchvat Hrádku. Probíhají rekonstrukce silnic v Dobřívě, Strašicích, Mirošově. I v tomto okrese je velmi dobrá parta starostů, kteří se nemění každé volební období a dokážou svá území rozvíjet dlouhodobě. I v samotných Rokycanech již kraj rekonstruoval řadu silnic – např. průtah s kruhovými objezdy či přivaděče k dálnici a nyní provádí stavbu napojení severního Rokycanska tak, aby ulehčila dopravnímu zatížení Rokycan.

Jižní Plzeňsko

Staroplzenecko, Štáhlavsko se zámek Kozel, Spálenopoříčsko, Blovicko, Nepomucko, Kasejovicko, Přešticko, Chotěšov, Dobřansko či Stodsko znám důvěrně v proměnách posledních 34 let. Jsem rád,



Chotěšov

že nadšení starostek a starostů z počátku 90. let přineslo v této oblasti svoje ovoce v rozvoji infrastruktury i v obnově památek, měst, obcí i celé krajiny.

Došlo zde k opravám silnic i například k rychlé výstavbě cyklostezek, které podpořil Plzeňský kraj. Např. cyklostezka Plzeň – Brdy, cyklostezky na Dobřany, Přeštice i na Stod, Holyšov.

Domažlicko

Chodsko jsem si nejprve oblíbil na dálku již v dětství. Četba Jiráskových Psohlavců byla dobrodružstvím. Pohádky od Jiřího Kajera, rodáka od nás ze Spáleného Poříčí, mě uhranuly jazykem a přímočarostí. Později mě oslovil Jan Vrba, a to již prvotinou – básnickým „Lesem“ a pak přírodou a těžkými osudy lidí. Brzy jsem objevil Jindřicha Šimona Baara, po krátkou dobu kaplana ve Spáleném

Poříčí, a pak přečetl většinu jeho knih. Mnohem později jsem diskutoval o Poběžovicku s Jiřím Pelikánem, také rodákem z Poříčí. Teprve pak jsem Chodsko a Domažlicko objevoval v realitě. A viděl postupný rozvoj Bělska působením starosty Libora Picky, Mrákova starosty Janečka, Domažlic za působení starosty Míry Macha.

Obdivoval jsem rozvoj Horšovského Týna již začátkem 90. let, stejně tak Klenci za působení starosty Karla Smutného i jeho následovníků. Zajímavý byl i rozvoj Kdyně, Kolovče, Staňkova, prostě celé oblasti. Zážitkem jsou pro mě Chodské slavnosti či poutní mše u Vavřínečka.

Klatovsko

Na Klatovsku nikdy nebyla nouze o výborné starosty, kteří dokázali svůj region opravdu pozvednout. Švihovsko a Václav Petrus, Nýrsko a Miloslav Rubáš, rozvoj Janovic Michala Linharta, Měčína Stanislava Skaly, Plánicka Zdeňka Pavlíčka, Kolinecka Pavla Prince a nově třeba Železná Ruda Filipa Smoly a Rabí Miroslava



Bělá nad Radbuzou



Krauchnera. Od dob sdružení Čechy nad zlato rád spolupracuji s Kašperskými Horami, které opravdu rozkvetly. Stejně jako Hartmanice s obnovou Dobré vody a skleněným oltářem sochařky Tesařové. Celé Sušicko je nejdálčenější oblastí od Plzně. Je velmi dobře, že jsme mohli zlepšit silnice od Plzně a mírně zkrátit dojezd na Kolinecku a že jsme mohli výrazně zlepšit i železniční spojení do Plzně kvalitními vlaky. Klatovy ušly obrovský kus cesty v modernizaci města, např. obnova veškeré infrastruktury v historickém centru města či obnova bývalých klášterů, to jsou opravdu odvážné a prospěšné činy. Jsem rád, že dlouhodobě spolupracujeme s místostarostou Martinem Křížem, který si tolik cení historie Klatov a dokáže ji poutavě zpřítomňovat. Klatovsko dostalo přednost ve stavbě silnic, zejména přivaděčů na Šumavu, a jsem rád, že je to po letech viditelné.

Horažďovicko udělalo ve všech oblastech velký skok kupředu za starosty Michala Formana.

A jsem rád, že mohu dlouhodobě spolupracovat se starostou Pačejova Janem Vavříčkou.

Závěr

Kraj prostě vidím pocitově jako krásné území plné lidí, kteří ho mají rádi i pragmaticky jako území s velkým potenciálem. S možnostmi rozvoje techniky, průmyslu, spolupráce univerzity a průmyslu v nových technologiích, území, které svůj rozvoj dokáže urychlit poté, co bude zrychleno železniční spojení na Prahu, Mnichov, Regensburg i Norimberk.

Plzeňský kraj proto potřebuje dobré vedení, které se nebojí změn, tvrdé práce, nových projektů a řešení.

Jak vidím kraj

Autor: Ing. Pavel Čížek

Tisk: Typos, tiskařské závody, s.r.o.
Podnikatelská 1160/14, 320 56 Plzeň

Grafická úprava: Irena Bourová

Redakční úprava: Mgr. Jana Mertová

VŠICHNI SLIBUJÍ, MY SLIBY PLNÍME



Volte nás v krajských
volbách 20. a 21. září:

61